V ITALIJI:
Celoletno naprej plačano . . . . . celoletno
polletno „ „ . . . . . polletno
četrtletno „ „ . . . . 2·60 četrtletno
Posamezni izvod 20 cent., zastareli izvodi po
ništvo: Trst, via Maiolica 10-12. Telefon 1142.
čine ene kolone v širokosti 63 mm: finančni oglasi 1 L, osm... e,
poslanice, vabila 80 cent., trgovski in obrtniški oglasi 60 cent. — Plača se vnaprej.

DELO

Glasilo Komunistične stranke Italije

Trst, 2. marca 1922. — Leto III - Štev. 120.

„EDINOST", vulgo tetka, ali tržaška „škovacera", ali politično društvo „brez programa", molči sedaj, ko je dobila vsa pojasnila.

Kako to, da ima „EDINOST" pogum samo v gotovih slučajih?

Zato, ker je „EDINOST" glasilo političnega društva „brez programa", zato ker je „škovacera", zato ker je ona stara, brbljava tetka, ki ne ve kaj govori in dela.

„Delo" ne sme umreti, „Delo" mora živeti!

Delavci, kmetje!

«Delo», ki se 3. leto bije na čelu tlačenih, podpira uboge, revže in uporneže, ki brani in spodbuja vas vseh v borbi proti silam meščanske države in kapitalizma, list, ki je vsled srda vašega sovražnika postal že žrtev plamena, in ki je po vaši želji in volji sodrugov zopet vstal v življenje, ta vaš neukrotljivi glasnik se nahaja danes v stiski, ki odloči lahko njegovo usodo.

Edina hrana «Delu» so vinarji, s katerimi kupite vi vsak teden ta list, edina zaloga lista je njegov «Tajni sklad», v katerega položite vi v uri razredne požrtvovalnosti svoj dar. Dosedanje zaloge lista ne zadostujejo za njegovo redno življenje. List potrebuje veliko več denarja, kakor si vi mislite.

SODRUGI DELAVCI IN KMETJE!

Radi krize, katero preživlja danes celokupni proletariat, nismo smatrali za potrebno, da se obrnemo prej do vas. Ako pa se mora najprvo zadostiti telesnim potrebam, nič manj potrebna in nepogrešna je vaša duševna hrana. In vočigled nevarnosti, da bi «Delo» ponehalo izhajati, smatramo se dolžnim, da vas pozivljemo na največji napor in požrtvovalnost, da preprečimo prerano smrt tega lista.

Smrt «Dela» bi pomenila divje veselje naše gosposke, ki bi izrabila to priliko, da vas še bolj potlači in da vam nazadnje tudi zadrgne vrat.

Gotovi smo, da si tega ne želite, in da omogočite listu premaganje nadloge ter da mu zagotovite nadaljno življenje.

Potrdite to stem da se enodušno odzovete temu pozivu Odbora za «Delo», ki je določil, da bodi prihodnji teden, od 4.—11. TEDEN ZA «DELO», v katerem se bodo nabirali prispevki za list. V ta namen so že napravljeni mali bloki od 2 L. in 5 L. Te male bloke izročimo našim zaupnikom v delavnici, tovarni, v rudniku in na polju, da jih razprodajo med vami.

DELAVCI, KMETJE!

Žrtvujte se, napravite vsak mogoči napor, kupujte male bloke. Kupujte božične koledarčke!

Od vašega zanimanja, napora in požrtvovalnosti je odvisno kako bo živelo «Delo» v bližnji bodočnosti.

ODBOR ZA «DELO».

Sile novega papeža

Klerikalizem je cna sila, ki se je početkom srednjega veka povspela iz prvotnih oblik versko-cerkvene organizacije v mogočno politično oblast, ki je nadvladovala ves svet. Socialni ustroj one dobe, feudalizem in na njegovi podlagi sloneče gospodarsko in kulturno življenje je cerkev uporabila v to, da se je organizirala v državnopolitično oblast. Papež je predstavljal cesarja ali kraljal bil je kot božji namestnik na svetu upravitelj vse zemlje, s katero je smel neomejeno gospodariti, je dejal v feude cesarjem, kraljem, grofom, kardinalom, škofom in nadškofom, prelatom, samostanom, redovom itd., lastil si je oblast nad vsem prirodnim bogastvom sveta. Tako je tvorila visoka duhovščina s papežem na čelu en razred, skupno s posvetnim gospodarskim plemstvom. Njihovi interesi so bili skupni; zato so v slučaju nevarnosti od spodaj takoj znali zbrati svoje moči okrog državne oblasti kljub temu, da so imeli včasih hude medsebojne boje in prepire za vladvido.

Prišla je francoska revolucija, zavladal je meščanski liberalizem, ustvaril je nov gospodarski red, ki se je razvijal z neznansko brzino do najvzvišenejših oblik kapitalizma, ki je dan za dnem požiral ogromne množice malomeščanstva in kmečkih plasti v svojih tovarnah in jih spremenil v brezposelne, edino silo svojih rok posedujoč proletariat. Neudajna gospoda je bila podlegla ob stran cerkvijo, pravi vladar pa je postal parlamentarni tvornice ali velepodjetnik, bančni ravnatelj, predsednik trusta, odbornik raznih eksploatacijskih (izkoriščevalnih) družb itd. Ti so si ustvarili novo obliko državne oblasti republiko ali konstitucionalno monarhijo s parlamentom in z mnogoštevilno birokracijo, primerli so v specialno življenje svojo diktaturo pod krinko vsesplošne demokracije. — Na drugi strani se je pričel formirati nov razred — proletariat začel je utirjevati svojo razredno zavest v političnih strokovnih in kulturnih organizacijah ter jo usposabljati za borbo proti buržoaziji in njeni državi z vso njeno parlamentarno in demokratično nadvlado. Iz njegovih sred so vstajali ljudje, ki so zvestovno utemeljili proletarsko gibanje in pokazali na komunizem kot nujen rezultat produkcijskega procesa, ki ga ima uvesti proletariat, odkrili so njegove kulturne in moralne naloge v človeški socialni zgodovini. Proletariat se je uveril, da mora s silo uničiti meščansko državo, vzeti ves socialni ustroj v svoje roke in potom neizprosne diktature uvesti svojo demokracijo. Po mnogih krvavih izkušnjah in pripravah po celem svetu, se je posrečilo ruskemu proletariatu, ki je bil najbolj tlačen od caristične reakcionarne, še nepol feudalne gospode, da jo je premagal in pobral s prestola žnjenim cerkvenim blagoslovom. Oči se odpirajo tudi zapačenemu proletarcu, ki se sicer still nahaja povsod pod bičem grozne meščanske tirakolje ki se poslužuje najodurnejših in najostudnejših sredstev v svoji najmu, v svesti si svojega prečrnega, nezgibnega pogina.

Mednarodna cerkev, ki je bila pahnjena po meščanski revoluciji v Franciji in končnoveljavno po zedinjenju mladega italijanskega meščanstva (1871 l.), s svojeglavo preživelo in preživlja se danes velikansko notranjo krizo. Večina cerkve je mnenja na to, kako bi si zopet pridobila prejšnjo posvetno nadoblast in se maščevala nad liberalnim meščanstvom, ki ji je stopalo to oblast iz rok in je redki so bili, ki so se vpoh zavedali njene prvotne duhovne moči.

V sedanji cerkvi imamo v glavnem tri struje, ki se stojijo več ali manj nasproti. Struja izv. [illegible] hoče potom izgonitvanja meščanske države in boja proti njej spraviti človeško družtvo za par stoletij nazaj, v feudalizem, kjer bi pripravil zopet vse človeštvo pod absolutno oblast cerkve. Ta struja predstavlja v glavnem interese konservativnega cerkvenega plemstva in se je opirala večinoma na bivšo avstro-ogrsko monarhijo. Politično je zelo kratkovidna: neglede na svojo nemoč bi hotela na en mah zrušiti kapitalizem in uvesti zopet feudalni sistem. Pri zadnjih papeških volitvah je ta struja propadla s svojim kardinalom Merry del Valom. Po svoji moči najpomembnejša je druga struja, ki hoče za vsak način spraviti v sklad cerkvene interese z interesi meščanstva, opirajoč se predvsem na meščanski element v cerkvi. Politično dalekovidnejša in bolj rafinana kot prva je spoznala, kam vodi taktika konservativnih intransigentov in je začela paktirati na eni strani z buržoazijo v upanju, da bi mogel težek položaj sledinja slušiti cerkvenim ciljem, imajoč za vsak slučaj na drugi strani obtinjeno eno oko na vstajajoči proletariat. Iz te, sedaj še najmočnejše struje je bil tudi izvoljen novi papež. Precej nejasnosti je še v tretji struji, ki ima v svoji sredi poleg proletarskega elementa malomeščanstvo, poleg mladostnega idealizma in revolucionarnosti, precej reakcionarne konservativnosti in meščansko-feudalne ideologije. Gotovo se skrivajo za njo absolutistični nameni visoke duhovščine, toda kljub temu utegne postati za proletarsko gibanje še važna, ako se odkrito in iskreno postavi na njegovo stališče, ter se otrese svoje neproletarske ideologije.

Sicer postaja cerkev zatočišče in obenem dekla propadajočega meščanstva. To se je prav jasno pokazalo pri zadnjih papeških volitvah, ko je politični (sv. duh) navdahnil kardinale da so pod vplivom aktualne politične konstelacije izvolili za papeža kardinala Rattija, ki si je nadel ime Pij XI. Meščanstvo ki se drži na vladi s pomočjo najbrutalnejše sile, se komaj brani proletariata, ki prihaja zopet v ustvarjenje. Vsa politična sila buržoazne države, policija, vojaštvo, fašizem v raznih oblikah itd. ne zadostuje več. Priučiti hoče še poslednjo ustanovo na katero se še lahko upre — cerkev na svojo stran, češ, v njo ima ljudstvo še nekoliko zaupanja, torej z njeno pomočjo ohrane še lahko na krmilu. In glej svobodomiselno in frakmasonsko francosko buržoazijo, kako hlepeče pred vatikanom! Država o kateri se je zdelo, da je smrtna sovražnica cerkve! Na Bonomijevo povelje pa salutirajo italijanski vojaki novoizvoljenemu papežu. Sledniji se revanšira stem, da opusti običaj svojih predniko, katerega so se držali od 1871 l. naprej, ko je vzel Garibaldi papežu posvetno vlast v Rimu in ga zapodil v Vatikan. Od takrat se papeži niso pokazali več zunaj vatikana. Pij XI. pa se pokaže na zunanji strani vatikana in blagoslovi ljudsko množico. Novoizvoljeni papež je stem dal znati meščanstvu da je pripravljen na sporazum žnjim.

Proletariat se lahko smeje ob takih pojavih, ker ori nam kažejo v pravi luči stanje vse današnje buržoazne sile in moči. To so pojavi, ki nam prav nazorno dokazujejo bližnji propad meščanske družbe, ki se bo sicer zrušila z velikim hrumom in truščem *toda zrušila se bo* in to je zat proletariat najvažnejše dejstvo. In potem bo bodočnost pročetariata!

— *a* —

Nova vlada

V Italiji imamo torej novo vlado, ali, bolje povedano, imamo novo ministrstvo, ki bo vladalo po starem. Novo vlado je sestavil Giolittijev podrepnik Luigi Facta in je sestavljena tako:

Facta Luigi, ministrski predsednik, minister notranjih zadev in minister osvobojenih krajev,
Schanzer Carlo, zunanji minister;
Amendola Giovanni, kolonijalne zadeve;
Rossi Luigi, pravosodje in kult;
Bertoni Giovanni Battista, finance;
Peano Camillo, zakladni minister;
Lanza di Scalea Pietra, vojni minister;
De Vito Roberto, mornarica;
Anile Antonio, šolstvo;
Riccio Vincenzo, javna dela;
Bertini Giovanni, poljedelstvo;
Rossi Teofilo, industrija in trgovina;
Della Sbarba Arnaldo, minister dela in socialnega skrbstva;
Giovanni di Cesarò, poste in brzojav;

Vladna kriza je trajala dvajset dni. Kralj je poklical k sebi vse najboljše [illegible] parlamentarce in mnogim je dal nalogo da sestavijo novo vlado. De Nicola, predsednik zbornice, ki koketira s socialisti se je moral odreči nalogi, ker se mu ni posrečilo dobiti zase vse one skupine v zbornici na katere se je bil obrnil. Enaka usoda je doletela bivšega ministra Orlanda, ki koketira s fašisti in je priznan reakcionarec. Oba sta se morala udati usodi vsled spletk, ki jih je vodil Giolitti, koji je hotel zopet postati gospodar Italije. Kralj je dal končno tudi Giolittiju nalogo naj sestavi on novo vlado. Giolitti je tudi sprejel in je hotel sestaviti močno vlado skupaj z De Nicolo in z Orlandom. Ali mož je bil menda prvič v življenju premagan. Premagali so ga topot zastopniki ljudske stranke ali, bolje rečeno, premagal ga je vatikan. Ljudska, ali klerikalna, stranka je bila primorana poslušati glas svojih proletarskih množic, iz katerih je sestavljena in je bila prisiljena kreniti jadra v smeri proti levici. Iz Rima pa so prihajala poročila ki so govorila, da se je bil med meščanskimi državniki bolj osebni boj. V imenu domovine bi bili radi vsi postali ministri. Med tem so se pa vsi prav pošteno požvižgavali na sklep parlamenta, ki je določil, da mora biti nova vlada bolj ljudska, bolj levičarska.

Sedanja italijanska vladna kriza je spravila na dan vso gnjilobo meščanstva in je znamenit pojav meščanskega propadanja. Živimo v Italiji in imamo nalogo, dolžnost in pravico, da motrimo te pojave iz našega proletarskega stališča. Svetovna gospodarska kriza je že tako močno prodrla v vse organizme kapitalistične družbe, da ne more pustiti več pri miru niti kapitalističnih vlad. Proletarske množice vsiljujejo svoj vpliv tudi potom neproletarskih strank direktno v osrednji organizem meščanske diktature in stranke, ki jemljejo svojo moč pri ljudstvu se tega vpliva ne morejo več braniti. Zmaga ljudske stranke nad Giolittijem je indirektno vspeh trajnega pritiska, ki ga vrše proletarske stranke nad vsemi strankami, imajo svoje pristaše tudi med proletariatom. Buržoazija se umika, izgublja svojo nekdanjo energijo in izgublja iz vidika svoje cilje. Klic vesnika se udejstvuje: kar je trohnelo pod zemljo je izpuščeno na dan. Priletariat ustaja. Težke so še njegove oči, meglen pogled. Toda buržoazna stavba se ruši in pri tem kaže vso trohnobo, na kateri je slonela, vso gnjilobo, ki se je v njej nagrmadila. Meščanstvo izgublja svoje najboljše moči in sestavlja svoje nove vlade iz malih ljudi, iz podrepnikov nakdanjih velikanov.

Pač žalostna usoda za razred, ki si je bil utepel v glavo, da je od vekomaj in da bo na vekomaj.

Rusija živi in bo živela

Sergij Čahotin, bivši šef propagandnega oddelka pri Denikinovi vladi in sedaj vseučilišni profesor v Zagrebu, je objavil v «Slobodni Tribuni» članek v katerem izvaja sledeče:

«Novi pokret ruskih emigrantov, ki izdaja v Parizu časopis «Smjena vjeh» (Promena pravca), priznava odkrito, da so emigranti storili usodno napako, ko so služili caristični reakciji in spletkarili proti boljševiški vladi. «Priznavamo svoj greh, spremenimo pravce, vrnimo se domov, pomagajmo nesebično graditi novo napredno Rusijo». Poudarja sledeča dejstva:

«1. Nič brez Rusije. Evropa in ves ostali svet ne moreta vpostaviti reda brez Rusije. Pri gospodarski obnovitvi sveta ni mogoče prezreti Rusije, neglede na njeno notranjo politično uredbo. V treh letih povojne dobe se svetu ni posrečilo urediti razmer; pač pa grozi nov svetovni požar, ker so prezrli Rusijo v meddržavnem življenju.

2. Rusija je živa. Rusija je za ves svet velika zagonetka; kar se tam godi, presega našo predvidnost. Najbrž celo provzročitelji tega procesa, ki se danes vrši v Rusiji, ne bi mogli odgovoriti na to vprašanje. Eno pa je gotovo: v razvoju sveta in Rusije deluje nek elementaren organski zakon. Velika ruska revolucija ni brezmiselni upor, kot smo prvotno mislili. Smešno bi bilo misliti, da bi se sedanje stanje moglo držati že skoro pet let, če bi bilo res vse sama prismodarija. Z dejstvom, da Rusija živi, moramo računati svet, ki misli stvarno. Ruska revolucija je pojav zgodovinske zakonitosti.

3. Neuspeh doktrinarstva. Danes že moremo govoriti o razvoju ruske revolucije. Razvija se podobno kot francoska revolucija. Vidimo: razrušitev starega reda, borbo s protirevolucijo in notranji boj s skrajnimi strujami. Razlika med francosko in rusko revolucijo je ta, da novo umerjenejšo politiko vodijo isti ljudje, ki so izvedli revolucijo — a to je vendar že velik napredek v človeštvu! Danes je boljševiška stranka edina, ki predstavlja organizacijo in vzdržuje red v Rusiji; če bi jo vrgli, bi nastala velikanska zmeda, ki bi imela usodne posledice za ves civilizirani svet. Res je, tudi ako vodijo boljševiki sedanjo znano gospodarsko politiko, so ostali še vedno po mišljenju komunisti. To pa na stvari ne spremeni ničesar. Kateri resen sociolog ni komunist v teoriji? Saj je teoretični komunizem teorija, ki stremi za tem, da čim višje število ljudi doseže največje gmotno blagostanje. Za nas (za emigrante namreč) ni merodajno to, da Lenin ostane še nadalje komunist: glavno je, da upošteva zahteve realnega življenja.

4. Življenje zmaguje, Rusija se obnavlja. Važno je dejstvo, da se gospodarsko življenje zopet oživlja. Rusija je na poti resnične konsolidacije. Na vsak način pa ima Rusija velikanski tva. Rusija je danes najboljša ilustracija za Darwinov zakon o boju za življenje. Na drugi strani so se pa ruskemu narodu odprle oči in je obsodil svoje emigrante, ki upajo še na utopične spletke in na intervencijo, ki naj bi Rusiji vrnili caristično vlado in čakajo, da bi jih narod pozval nazaj v domovino kot svoje «spasitelje». Ruski narod jih v svojo novo Rusijo ne bo pozval; njih neumne nade na preteklost se ne vrnejo več!

Imamo torej mlado, novo, aktivno Rusijo, kjer je narod sam svoj gospodar. To je nova činjenica, za človeštvo važno dejstvo in največja zasluga ruske revolucije. Čeprav sovražniki nove Rusije spletkarijo proti nji — ona živi in bo živela!

Žrtve jugoslovanske reakcije

V štev. 116. z dne 19. januarja smo pod tem naslovom obširnejše poročali o procesu proti 350 rudarjem, ki so bili obtoženi upora in izgredov v Bosni za časa stavke v decembru 1920.

Obsodilo nad tujmi rudarji je prodila predvčerajšnji petek. Glavni «krivci» so obsojeni takole: *Gjuro Kerošević (obtožen umora nekega žandarja) obsojen na smrt na vešalih.* Karlo Železnik na 1 leto težke ječe z enim postom mesečno. Osnelja Djulović in Sima Topalović na 15 mesecev, Franjo Martič in Mijo Tomić na 1 lto. Ivan Bračun in Marko Fredikes na 10 mesecev, Boža Mikić in Ivo Marjanović na 8 mesec. Marko Marić na 2 meseca Sima Kisič na 5 tednov, Iličić, Mandić, Milkić, Mačko in Ivoša Marjanović [illegible] mesecdni ječe. Ostali rudarji so bili oprošćeni. Oproščena je bila tudi peterica fašistov, «narodnih gardistov», ki so edini prišli na zatožno klop od vseh drugih zločincev, ki so šli nad stavkujoče rudarje in jih trpinčili.

Oproščeni bi morali biti sploh vsi rudarje, ker se jih je sodilo po srbskem kazenskem zakonu, katerega paragraf 104. pravi, da ni kaznjivo zoperstavljati se oblasti, ako dela ona nezakonito, kakor je ona v tem slučaju očividno delala.

Ne samo da jih sodnija ni oprostila, ampak ona je naložila rudarjem grozne kazni.

Gorje jugoslovanskemu proletarcu — pontavljamo to — ako bo dopustil, da meščanstvo mirno izvrši izrečeno obsodbo. To se ne sme zgoditi. In ako se to zgodi, morajo pravi jugoslovanski revolucionarji iskati in najti zato zadoščenje pri sedajoči kliki.

Proces proti atentatorjem na kralja Aleksandra

Nadalje je zaslišan poslanec Trebinjac. Na vprašanje če ostaje pri prejšnji izpovedi odgovarja: Na mene se ni pritiskalo fizično, pač pa moralno. Preiskovalni sodnik je rekel, da bo aretiral tudi mojo soprogo. Ko sem ga vprašal za vzrok, je rekel zato, ker je moja žena Ruskinja. Na moje vprašanje po čemu to sodi, je odgovoril, da po tem, ker ima pristrižene lase. (V dvorani smeh.) Na to njegovo smešno trditev sem rekel, da se zelo motiš, ker moja žena ni Rusinja ampak Francozinja. Dolži se me, da sem bil na tajni seji 26 junija v Novem Sadu. Ko sem pa zahteval, da se zaslišajo priče, ki bodo potrdile mojo nedolžnost, preiskovalni sodnik ni hotel tega storiti.

Na vrsto pride Kolaček, ki med drugim izjavi, da od njega podpisani akti, njemu niso bili proditani.

Za njim pridejo na vrsto Valenta, Stanković, Klara Libič. Vsi govorijo o hudem prepelnju in mučenju v zaporu. Na prizvajo ničesar, kar stoji v preiskovalnih aktih, ker so bili prisiljeni, da vse podpišejo, kar se je zahtevalo od njih; če ne bi podpisali, tedaj bi zopet žvižgale žilavke. O atentatu vedo samo toliko, kar so čitali v časopisju. Da bi jim Stejić kaj govoril o atentatu je vse izmišljeno. Ostanejo le pri sedanjih izpovedih, vse drugo pravijo, da je podila izmišljotina policije.

Za tem se preide k zaslišavanju prič, kojih je 31. Izmed prič ni prišlo 12 na razpravo. Le nekatari izmed prič pripovedujejo, kako so na dan atentata videle Stejića kako beži. Nekatere priče pripovedujejo o pretepanju in mučenju v zaporu. Tako pripoveduje priča Natalija Šutić sledeče: «Ne samo pretepanje, pač pa celi pekel sem videla. Videla sem kako so tepli Čakijevo soprogo in kako je vrgel neki detektiv Julko Lazarević na tla. Dostikrat sem morala čistiti kri po tleh. Vem, da je Čaki znorel. Tri dni ni mogoče zatisnil očesa, ker so bili vsi v strahu za Čakija, kateri je znorel. Poslušala sam njegovo vpitje in videla, kako so ga žandarji vodili po dvorišču in polivali z vodo, ker je bil strašno razmesarjen. Videla sem dvakrat kri po sobah in kako je neka ženska nosila krvave sledove».

Priča Miodrag Manojlović pravi: Mene so pretepali tri čeurt ure. Nato so me vprašali, kedaj se ima pričeti revolucija. Podporočnik Vukoman me je prisilil, da sem zlezel v dimnik, kjer sem moral ostati celo noč in drugi dan.

Predsednik: Nikan tako obširno pripovedovati.

Priča: Kdor je pošten in iskren, ta ima dovolj da pove. V zaporu se je pretepalo in mučilo tako, da bi morali danes sedeti vsi kmetiki v zaporu. Masa delavcev je bila tepena, ne da bi se vedelo zakaj. Ni minuli en dan, da se nebi teplo. Način zaslišavljenja aretirancev prekaša vse meje divjaštva, tako, da se je nadel tem zgražal celo neki srbski oficir, ki je tačas bil v službi. Vdaril je s sejlijo ob pod ter rekel, da je sramota, ker se tako postopa z ljudmi. Skikujem se na priče dogodkov: Novinarja Milana Tomaševiča, ki je [illegible] mokr. in kl si je zgnažal nad tem početjem, nadalje na Aksantija Kostića, starega 70 let, ki je mili vse to videl. Priča D. Gjorgjević, profesor pravi da tudi on zna za pretepanje v zaporu. Meni je rekel Vukoman: Vas ne bom tepel ali vtaknil vas bom v «glavnjačo» (klet). Tam je bilo grozovito. Na enem kvadratnem metru so morale ležati štiri osebe. Ko so nas pripeljali na dvorišče sem videl krvave strujce aretirancev. Nadalje pravi, kako je Vukoman prihajal v sobo in z žilovko bičal jetnike vse dotlej dokler niso izšli iz sobe na dvorišče. Ob tej priliki je rekel Vukoman sledeče: «Če kdo umre je vseeno, ker nisem dal poročnice za nočenjega. Rekel bom, da ste hoteli zbežati pa mimo Bosna! Od tu so me preselili v mračni zapor, kjer sem videl, kako so dali nekemu Walterju N. Kirofu 50 po zadnjici. Po končanem zaslišanju prič se preide k njihovim zaprisegam.

Pri nadaljevanju procesa čita predsednik sodišča izpovedbe ranjencev, ki so bili ranjeni ob priliki atentata. Vseh ranjencev, ki nastopajo kot zasebni tožitelji je osem, ki so vsi vojaki. Zahtevajo odškodnine za bolečine ki so jih prestali. Po zaslišanju njihovih zahtev se preide k zaslišavanju druge skupine obtožencev, to je onih, ki so «pripravljali revolucijo».

Prvi je zaslišana Julka Lazarević. Pravi, da o atentatu ve le toliko, kolikor je čitala v časopisju a o pripravah za revolucijo ni vedela ničesar. Svoje prejšnje izpovedbe na policiji zanika, ker so jo v te izpovedbe prisilili s klofutami in bičami.

Na vrsto pride Vl. Mirč, narodni poslanec in član izvrševalnega odbora Komunistične stranke.

Na vprašanje predsednika, kakšen je program stranke, odgovori: «Program stranke je tiskan in poznan celi javnosti, ali v kratkem vam povem, da program strankе stremi za tem, da zbere vse poštene za boj proti krivicam in za ustvoritev nove družbe, kjer ni mosta za verižnike». Predsednik: «Ste li sprejeli 21. točk III. internacionale. Mirič: «Preočital vam bom eno izmed teh točk, ki vam delajo toliko skrbi». Čita točko 19. ki pravi, da se vse točke morajo prinesti kongresu v potrditev in nadaljuje: «Iz tega je razvidno, da te točke nismo še sprejeli, ker stranka ni imela kongresa. Jaz osebno sem principielno za te točke in ne vidim v tem ničesar pregrešenega».

Vse nadaljne zaslišavanje se vrti okoli vprašanja strankinega delovanja, taktike in drugih stvari, ki niso v zvezi z «atentatom, niti ne z revolucijo».

Salaj, Palinkaš, Polgar, Jetner, Bereš, Drobni in drugi izpovejo isto tako, kakor drugi.

Vsi izjavljajo, da o revoluciji ni bilo govora, pač pa, da so vseeno delovali na ustvarjanju organizacij četudi je obstojala famozna «Obznana». «Obznana», da je bila protizakoniti policijski plakat, zaradinega se niso manjo ozirali. Nadalje pravijo, da je že stara navada, da se očita komunistom dejanja, katera niso nikdar napravili. S tem, da se le hoče onemogočiti eni stranki kontrolo nad lopovščinami, ki jih uganja vladajoča klika. Pripovedujejo o grozoviti španski inkviziciji v belgrajski «glavnjači» (klet) in poudarjajo, da se tako grozovitih muk ne najde tako hitro v zgodovini civiliziranega človeštva. Za tim se preide k zaslišanju prič med njimi znanega radikalnega poslanca Dr. Momčila Ivanića in republikanca Jaše Prodanovića.

Vse priče govore v prilog obtožencev in ostro obsojajo zločinsko početje policije.

Po končanem zaslišanju prič se preide k čitanju poročila parlamentarnega predsedstva in poročila policije o preiskavi v klubu komunističnih poslancev.

*

Deseti dan procesa se čita **«Program Komunistične stranke Jugoslavije», «Akcijski program K. S. Z.», «Statut Komunistične internacionale»**, «Pogoje za sprejem v Komunistično internacionalo», nadalje **«Manifest Balkanske komunistične federacije»** ter poročilo policijskega komisarja na vukovarskem kongresu, ki opisuje lovico in centrum takrat se snujoče Komunistične stranke Jugoslavije. Na predlog zagovornika s. Kaclerovića se prekine s čitanjem zadnjega poročila, ker vsebuje nemerodajno mnenje o strujah v K. S. J. Čita se potem izpoved famoznega Diamandsteina o obtožencu Vladimirju Čopiču, ini enako neko poročilo vojnega ministrstva o širenju boljševiških idej na Hrvaškem, ki zopet ponavljata znane sumnje in laži o delavskem gibanju in o vodilnih osebnostih.

Na zahtevo branitelja Bože Popovića se čita dalje poročilo državnega pravdnika iz Zagreba drja Aleksandra, ki je vodil preiskavo na Dunaju, da ugotovi ali so obstojale zveze med atentatom in Komunistično internacionalo. Iz njegovega poročila je razvidno, da to ni bilo res, nač pa je iz tega poročila razvidno, da so obstojale intimne zveze med jugoslovensko in dunajsko policijo. Sam dr. Aleksander povdarja potrebo mednarodne organizacije policije za pobijanje komunizma. (To je jugoslovanska zunanja poltika. — Op. u.)

Na enajsti dan sta zaslišani še dve priči, ki govorita o mučenju Čakija ter eden od inkvizitorjev, Dušan Kostić, ki je trpinčil jetnike.

Sledijo še obrambeni govori branitelјev ter zagovori obtožencev.

Branitelj s. Triša Kaclerović je v svojem stvarnem ini pravno utemeljenem govoru obširno razpravljal o komunističnem programu in psihološko utemeljeval atentat. Dokazal je, da je **proces stro go političen** in da je atentat le delo posameznika, za katerega nikakor ne more odgovarjati cela Komunistična stranka. Dokazi ne morejo biti pravnoveljavni za kljanje, katerega jih dolži državni pravdnik. Triša Kaclerović konča svoj zagovor s besedami:

«Ne zahtevam ničesar drugega kot, da se obtoženci sodijo po pravici in vesti».

Za njim so govorili obtoženci, ki odločno zanikajo krivdo obdolženega dejanja in vztrajajo pri zagovorih svojih zagovornikov. Glavni obtoženec Stejić oporeka svojo krivdo in izjavlja, da vztraja pri svojem prvotnem zagovoru.

Obtoženec Čaki izjavlja, da ni kriv in ostaja pri svojih prejšnjih izpovedbah. Obtoženec Mojzes izjavlja isto in vprašuje sodišče, zakaj je postavljen pod obtožbo, ko ni imel nobenih zvez z atentatorji. Nikola Kovačević, nar. poslanec pripoveduje o svojem življenju in delovanju v Rusiji in pojasnuje ulogo, ki je igral v Novem Sadu kot predsednik delavskega sindikalnega sveta. Oporeka odločno, da bi bil on duševni oče atentata. Bivši komunistični poslanec Čopić dementira, da bi bil on kot pristaš pravoslavlja frankovec. Pojasnuje svoje delovanje v Rusiji in v zboru dobrovljcev v Dobrudži. Kategorično zanika vsako krivdo.

Nato poda predsednik sodišča svoj resume, potek razprave, dokaze in protidokaze in zaključi voj govor, da se bo obsodba nad obtoženimi izrekla v četrtek 23. februarja.

*

V četrtek popoldne kmalu po treh začne sodnijski predsednik Prokić s tihim glasom čitati razsodbo, ki obsega okoli 200 strani. **Atentator Stejić je obsojen na smrt, starec Čaki na 20 letno ječo, dijak Sava Nikolić na 4 letno in obtoženi nar. poslanci na 2 leti ječe.** (Daljše pročitalo o obsodbi pročitamo prihodnjič.)

Kako piše narodno časopisje o procesu

Da spoznajo naši čitatelji, kako mislijo o tem procesu vsi napredni in iskreni narodnjaki v Jugoslaviji, prinašamo na tem mestu dva članka iz «Republike» (z dne 5. p. m.), glasila republ. stranke in sicer prvega v prevodu, drugega v originalu.

Nekoč in sedaj

Pripovedka pravi, da je srbski knez Miloš videl v času neke hude nevihte nekega kmeta, kako se je skril s svojim konjem v kneževem senniku.

Kneza je to razkačilo, ker je mislil, da je kmet krmil konja z njegovim senom. Zato je ukazal svojemu prvemu dvorjaniku, naj mu privede kmeta, da ga primerno kaznuje. Dvorjanik je pripomnil, da se je kmet zaril v senik mogoče iz strahu pred nevihto; zato knez ni kaznoval kmeta.

To je videl tudi drugi knezov dvorjanik in je rekel prvemu: «Ti si velik norec. Ko bi pustil, da knez pretepe kmeta, tedaj bi kmet vsakemu pripovedoval in bi se s tem doseglo, da bi narod pričel sovražiti kneza, ker drugače nam bo nemogoče, da se ga znebimo».

Tako je bilo nekoč. Tako so tedaj mislili in delali knezovi sovražniki. S tem so tudi dosegli, da je moral knez bežati leta 1839. iz Srbije.

Izvršil se je atentat na regenta. Ti pojavi niso redki v Evropi. Povsodi se je zapletalo poleg atentatorja tudi druge osebe. Preiskava se je vodila vestno in pazljivo in kdor je bil kriv, ta je bil obsojen po zakonu.

Pri nas pa ni tako. Kot pravi in nepravi atentatorji se aretirajo prvaki raznih strank, kateri niso po volji vladajoči kliki. Ne vprašuje se če so krvi ali ne. Ne preiskuje se niti vestno, niti pazljivo. Preskavo se ne poveri človeku po zakonu, temveč hlapcu režima. Najde li se pri tem, kak slabež ali kukavica, tedaj mu se nasoči, da ni treba iskati krivce, temveč enostavno da jih morajo napraviti.

Atentat na Aleksandra je najbolje pokazal, koliko je v naši državi divjih instinktov in surovih navad. Vlada je takoj podvzela pogrom proti eni celi stranki. Ustava je potepana v taki meri, kakor nikjer v drugih kulturnih državah. Poslanski mandati so bili odvzeti celi vrsti poslancev katere je poslal narod v parlament. Stotine in stotine nedolžnih je bilo aretiranih tako da so bile vse ječe prenapolnjene z obdolženimi. Podlo ujetjeno in umazano časpisje, ki stoji v službi policije, je cinično napadalo vse one, na katere se je dvignila policija.

To ni dovolj. Potrebno je bilo, da se ustvari velikansko afero v katero naj bi se vpletlo veliko političnih oseb.

Pričelo se je govoriti celo o Radiču in republikancih. Ali vseeno se je s časom odjenjalo od teh neumnosti. Tembolj so zato nastala barbarška mučenja, da to da bi se zvedela resnica, temveč zato, da se sledujo falzificina. Preiskovalni sodnik ni bil predstavnik zakona temveč enostavno agent režima. Na mesto sodnih zaslišavanj so nastopile volovske žile. Po ječah se je prelivala človeška kri in krik in vik se je slišal na vse strani. Doseglo se je, da je nedolžni M. Zlatar priznal krivico, katere posledica je smrtna kazen, doseglo se je, da je nedolžni Galović priznal atentat, o katerem ni nič vedel. Ko se je pa našel eden, ki ni bil tako pameten, da bi priznal, da se imenuje Mladen Marinković, on je bil tako mučen, da je umrl čim je bil izpuščen iz zapora. Na ta način se je mislilo doseči, da se nedolžne ljudi kaznuje kot krivce. Sreča, da je še nekaj pravice v naši državi. Na Gjuričič in ne Trifkovič ista dosegla še da se popačijo sodišča, četudi sta napenjala vse sile. In zato «Politika» v svojem kanibalizmu sika od togote, ker je prenehalo na vratih sodišč delovanje žile, sušenje v dimnikih, teptanje s škornjami in ostala divjaštva, katere so pozdravljali njeni uredniki z veselostjo rdečekožnih indijancev.

Ko bodo vsi, ki so, kakor Zlatar, Galović in drugi bili mrcvarjeni, šli med narod, ini bodo povsodi pripovedovali, kaj se dela danes po naši domovini vsled atentata na Aleksandra. Vsa mučenja in trpljenja, vse bolečine in vsa nedolžna prelita kri, se bo vezalo s kraljevo osebo. Pozabilo se bode na podporočnika Vukomana, kaplana Milijića in kočkarja Dušana, sotnika Vujića in vse ostale mučitelje ali spominjali se bode leta in leta kraljevo ime v zvezi s vsemi temi divjaštvi.

To kar so knezu Miloši želeli njegovi sovražniki, to pripravljajo današnjem kralju njegovi «prijatelji». Oni delajo najbolje proti monarhiji, vlivajo mržnjo do kralja v srca naroda in najbolje delajo za republiko. Mi se jim zato najprisrčnejše zahvaljujemo.

Sudjenje komunistima

Sve više i više ovaj se proces pretvara u grandiozmu obtužbu protiv naše policije. Iznose se jezoviti detalji iz vremena španske inkvizicije; govedža žila radila je dan i noć, ljude su sušili u odžaku (dimniku), po mnoštvo im dana nisu davali da ugase žeđ, nagonili ih da piju svoju mokraću (sćanje), terali ih da idu čveronoške, jahali ih, izbijali im zube. Svi osuđeni stalno traže da se lekarski pregledaju, da se to utvrdi.

Pakovanje (pomlarejanje) je vršeno krajnje divjački i nesretno. **Ko dodje u policiju i ako kaže da je komunista biju ga zato što je komunista, ako kaže da nije, biju ga da bi priznao da jeste.**

Jedan čača (starec) klečao je i preklinjao: «ne bijte me, ja sam pravi Srbina», misleći da će mu to pomoći pred zverovima.

Drugi jedan čača, koji jedva ide od starosti, proglašen je za šefa crvene garde. On ne ume čestito ni obične reči da izgovara, a njegovo saslušanje kipti izrazima kao: paradioksnim, teror i t. d. Prisutni nisu podpisivali zapisnike već je vse fabricirala polic

Brezposelnost

Brezposelnost, ki razsaja več ali manj med proletariatom vseh narodov je naravna in logična posledica sedanje velike krize v kateri se nahaja buržoazno gospodarstvo celega sveta. — Vzroki sedanje gospodarske krize so povsem enaki onim, ki so provzročili v preteklosti druge enake velike krize v kapitalistični produkciji. Dejstvo, da je prenesla brezposelnost svoja nekdanja središča iz ene dežele v drugo, iz enega mesta v drugo, ne igra za komunistični proletariat, ki gleda celo stvar z mednarodnega stališča, nobene uloge. Vojna ki je mocno izpremenila politično karto stare Evrope, ki je uničila v dolgih stoletjih nastale gospodarske enote in jih nadomestila z novimi je deloma etnografičnimi državami je nedvomno tudi uničila nekatere trgovinske in industrialne centre skoro za vedno. S tem je povzročila le to, da je prenesla brezposelnost iz nekdanjih središč v nove. Toda kriza kapitalističnega gospodarstva je svetovna. Njene posledice so za proletariat pač nekje bolj, drugje zopet manj občutljive. Ako bi se posrečilo popraviti politično karto Evrope in bi se vrnilo nekdanjim gospodarskim enotam s silo jim odvzete in v gospodarskem oziru njim spadajoče industrielne in trgovinske centre, bi se pač tudi posrečilo prenesti brezposelnost iz sedanjih središč v druge. Gospodarske krize se pa s tem nebi rešilo. Mesto v enem kraju, mesto v eni deželi, bi imeli večjo brezposelnost v drugih krajih in drugih deželah. Velika in ena sama družina mednarodnega proletariata nebi bila s tem nič na boljšem. Brezposelnost bi se le prenesla iz enih na druge individue njegove družine. Bila bi to le politična in socialna telovadba, ki bi zanesla v vrste proletariata zapet oni bratomorni boj, ki je imel dosedaj le to posledico, da je bil izkoriščan od meščanstva v svoje razredne in mnogokrat celo imperialistične interese. Proletarska stranka, ki bi hotela soditi krizo in brezposelnost iz partikularnega deželnega ali nacionalnega stališča in bi ga hotela iz tega stališča reševati, bi postala kaj kmalu soodgovorna za imperialistično politiko svojih nacionalnih buržoazij. Prav tako kakor je postala druga internacionala soodgovorna za petletno krvavo klanje, ker je jemala preveč v poštev partikularne interese proletariata posameznih držav na način, da je prišlo v mnogih narodih celo do enotne fronte med proletariatom in buržoazijo, dočim je pozabila popolnoma na skupne interese proletariata celega sveta.

Vendar, ako pravimo, da je sedanja gospodarska kriza svetovna in, da so njeni vzroki mednarodni kakor je med naroden sedanji kapitalistični gospodarski sistem nimamo nobenega name na, da bi s tem opravičevali škandalozno brezbrižnost posameznih držav za bresposelnost svojega proletariata. Za nas je jasno: Sedanjo krizo v produkciji in v vsem gospodarstvu ne bo rešilo meščanstvo. To nalogo bo izvršil le proletariat s tem, da bo odpravil za vedno vzroke vseh enakih kriz. Le tedaj bo odpravljeno povsod zlo brezposelnosti in bo zagotovljeno življenje vsem, ki imajo, kakor ima proletariat, veselje in resno voljo do dela. To je eno. Drugo je pa, da se mora boriti proletariat posameznih držav tudi za svoj sedanji obstanek in mora v to svrho pritiskati na vlade da poskrbe za življenje svojih proletarskih državljanov bodisi potom tega da prisilijo industrielce na otvoritev zaprtih obrtov, bodisi, da poskrbe potom mirnih pogodb in dogovorov trga na katerih se bo razpečavalo doma pridelano blago.

Proletariat ne more in ne sme biti miren ob pogledu na zlo, ki ga je doletelo. Ne more in ne sme mirno gledati kako umirajo njegovi sinovi in njegovi tovariši vsled pomanjkanja zaslužka in vsled pomanjkanja kruha. Mora se gibati, mora zahtevati, mora prisiliti državnike da store vsaj to kar jim je mogoče v danih razmerah storiti. Drugače naj gre gibanje brezposelnih vseeno svojo pot. Saj je mogoče, da bode mesto koščka suhe skorje svobodo in življenje in da postanejo resnični gospodarji svoje usode.

Pri nas v Julijski Benečiji imamo nad 30.000 brezposelnih. V samem Trstu znaša število brezposelnih 20 tisoč. Gibanje, ki je začelo med temi brezposelnimi zna postati bolj nevarno od vsake stavke. Naj pazi vlada v svojo korist, da ne postane to gibanje zanjo nevarno. Ne smejo si pa gospodje misliti, da bo proletariat zadovoljen ako bo dobil svinčenke mesto kruha. Danes potreba dela in kruha. Jutri se znajo te potrebe izpremeniti in postati akcija proletariata, ki bo šla za tem, da odpravi vse zlo kapitalizma.

Seja širšega odbora Komunistične internacionale

V Moskvi se vrši od 21. februarja dalje seja širšega odbora III. internacionale. Na tej seji je zastopan komunistični proletariat iz 36. držav; poleg tega so se udeležili seje tudi zastopniki internacionale rdečih sindikatov, zastopniki komunistične mladinske internacionale, zastopniki in zastopnice mednarodne proletarske kulturne organizacije in zastopnice komunističnih žena. Seja razpravlja o sledečem dnevnem redu: 1. Poročilo nemške komun. stranke. 2. Poročilo francoske. 3. Čehoslovaške; 4. Talijanske, 5. Angleške. 6. Ameriške, 7. Poljske. 8. Balkanskih 9. Poročilo drugih komunističnih strank. 10. Razprava o enotni fronti proletariata. 11. Boj proti novim imperialističnim vojnam. 12. Sindikalno gibanje. 13. Gospodarski položaj Sovjetske Rusije 14. Gospodarska pomoč Rusiji. 15. Položaj proletarskega gibanja v Franciji. 16. Komunistični tisk in delovanje komunističnih listov. 17. Gospodarske zahteve mladine in boj proti obubožanju mladega proletariata. 19. Ogrsko vprašanje. 20. Organizacija komunistične internacionale. 21. Priprave za IV. mednarodni komunistični kongres. 22. Izvolitev predsedništva in tajništva.

Seje so se pričele 21 februarja in se vrše od tedaj redno vsak dan.

S to sejo širšega odbora naše mednarodne organizacije je stopilo komunistično gibanje na realna tla mednarodnosti. Vezi med posameznimi komunističnimi strankami postajajo tako od dne do dne bolj trdne in vedno boljši postajajo tudi odnošaji med posameznimi komunističnimi strankami in tretjo internacionalo.

Na tej seji bo izvedel osrednji odbor Komunistične internacionale direktno iz ust posameznih delegatov kakšne so želje in potrebe proletarskega komunističnega gibanja v posameznih državah in bo imel tako možnost, da nastavi ob vsaki priliki v smislu teh potreb in želja v koliokr se namreč te ujemajo z načeli in bojno metodo Komunistične internacionale.

Vprašanj, ki jih bo morala rešiti ta mednarodna komunistična seja, je mnogo. Od zadnjega kongresa III. internacionale naprej se je marsikaj izpremenilo. Izpremenilo deloma v korist, deloma v škodo komunističnega gibanja. Seja bo morala opozoriti vse proletarske stranke na važnost in potrebo enot ne fronte, kojo enotno fronto ne sme se smatrati kot sad komunističnih manevrov marveč kot dejansko potrebo proletariata koja se mora negovati in udejstviti. Mi bi želeli, da bi dala ta seja zastopnikom posameznih komunističnih strank tudi nalogo naj nastopijo doma brezobzirno proti takim elementom v komunističnih strankah, ki gledajo na proletarsko gibanje preveč iz strankarskega in premalo iz čisto in odkritosrčno proletarskega stališča.

Komunistični proletariat sme biti na to sejo v resnici ponosen. Ponosen za to, ker ta seja ni le znak proletarske mednarodne bratske ljubezni, marveč je reelno dejstvo proletarske internacionale, ki more biti ne le idealno marveč tudi reelno in konkretno resnična voditeljica velikega proletarskega revolucionarnega gibanja.

Autonomistična politika
Ruske sovjetske republike

Vlada ruske sovjetske republike pazi tudi na to, da ne pride v navzkrižje z narodno občutljivostjo raznih ljudstev, ki žive v njenem območju. Rusija obstoji dandanes iz kakih 40. federativnih republik, ki so glede svoje notranje uprave povsem avtonomne, a prostovoljno priznavajo Moskvo kot svoje skupno državno središče. Na obširnem ruskem državnem teritoriju žive poleg večjih narodov tudi manjša plemena. Moskovska sovjetska vlada se ne brani priznati avtonomije tudi tem malim plemenom. Znano je, da so dobili svoje avtonomije Kirgizi, Baškiri in, z dekretom predsednika vseruskega centralnega komiteja Kalinina od dne 22 avgusta 1921, je dobilo avtonomijo celo malo pleme Sirjenov, ki šteje komaj 150 tisoč duš. To pleme je del ugriško-finske jezikovne rodbine in ima svoje upravno središče v Ust-Sisolsku. S tem je postalo tudi to malo pleme posebni sestavni del velike ruske federativne sovjetske republike. V takšnih primerih določi teritorijalne meje nove dežele moskovski ljudski komisarijat za notranje zadeve in ljudski komisarijat za narodnosti, ki tvori, ta poslednji namreč, tudi sestavni del moskovske vlade. S tako obzirno narodnostno politiko so želi ruski boljševiki velike uspehe zlasti v Mongoliji. Po zmagi rdeče armade pri Kiahti nad kontrarevolucionarjem Ungern-Sternbergom je dobilo tudi pleme Burjatov svojo autonomijo. — Burjati so mongolsko pleme, ki šteje okolu 200 tisoč duš in biva v okolici Irkutska.

S tem činom so pritegnili boljševiki Mongolijo na svojo stran potem, ko je bila že dve leti sporno jabolko med Kitajci in Japonci. Rusija je že v novembru leta 1919 protestirala proti odstranitvi mongolske avtonomije in proti aneksije dežele od strani Kitaja. Sedaj sede ruski komunisti trdno v obširni deželi. S federalizacijo ogromne države in s priznanjem avtonomij, zlasti obmejnim narodom in plemenom v državi, so ruski boljševiki silno utrdili svojo vlado ter dosegli v svoji zunanji politiki v Aziji uspehe, ki jih nepoučen gledalec ne more razumeti.

Iz Soz. Monatshefte.

Nova socialistična stranka
v Jugoslaviji

18. decembra 1921. so se sešla v Beogradu načelstva «Socialno-demokratične stranke v Jugoslaviji», «Jugoslavenske socialno - demokratične stranke za Slovenijo» in «Socialističke radničke partije Jugoslavije» ter so tam sklenila svoje «ujedinjenje» v novo «Socialističko partijo Jugoslavije» s sedežem v Beogradu. Za to ujedinjenje je značilno, pravi *Abditus* v *Novih Zapiskih*, da ga ni sklenil skup ni kongres ali pa vsaj kongresi posameznih zgoraj navedenih strank, tem več, da ga je razglasil in uveljavil sestanek strankinih načelstev.

Abditus, alias *Albin Prepeluh*, ki ni komunist, marveč je menda samostoječi in neodvisni socialni demokrat, pravi nadalje o tej stranki:

«Nova stranka ima tudi svoj program, ki je predvsem kompromisno delo. Njegovi pisci prisegajo na staro Büdmajerjevo materialistično filozofijo, ki ji je stvar vse, ideja in človek pa nič. Iz tega naziranja, ki po svojem bistvu ne negira samo sedanje idealistične dobe *marveč tudi nastanek in potek velike ruske revolucije* ter končno vse revolucionarne doživljaje zapadno evropskega socializma, prehaja program zgolj na pot materialne socialne evolucije, kakršno smo poznali v dobi cesarja Vilhelma. Ta program pravi, da «ustanovitev socialistične družbe ne more biti delo enega dneva (ker je menda samoposebi razumljivo), niti delo enega čina. *Za njegovo ustvarjenje se mora še v okvirju današnje družbe izpolniti cela vrsta objektivnih predpogojev. Naj prvo je treba, da se še bolj izpolnijo in pomnože sredstva produkcije in prometa, to se pravi, produktivna moč kapitalistične družbe mora doseči čim višjo stopnjo. Drugič je treba, da postane delavski razred čim močnejši gospodarski in politični činitelj. Tretjič je treba, da socialistična zavest obvlada čim širše sloje delovnega naroda tako industrijelnega kakor tudi obrtniškega in kmetskega. Četrtič pa bili pridobljena za stvar socializma vse vrste umnih in tehničnih delavcev. Na ta način postane socializem želja (želo) ogromne večine delovnega naroda.*

S tega «načelnega» stališča prehaja program v svoj minimalni del. Tu postavlja v prvem oddelku na čelo sledečo izpoved: Edinstvo države z enim zakonodavnim telesom in z eno «parlamentarno» vlado».

Za socialistično stranko je menda dovolj. Saj se v tej zahtevi odkriva popoln buržujski duh, ki je samo toliko socialističen, kolikor je matecialistična filozofska podstava tega programa — kapitalistična.

Nova stranka pač ne bo uničila komunistične in tudi ne bo navdušila delavske množice, čeravno zahteva v minimalnem delu svojega programa, (menda zato, da prej pridejo gospodje do revolucije) da se urede drevesnice potrebne poljedelskim strokovnim zavodom.

To je namreč nova socialno-demokratična stranka Jugoslavije.

Bog naj ji bo milostiv.

Puntarsko gibanje v Indiji

Indija se punta. Naveličala se je angliškega političnega robstva in izkoriščanja angliških kapitalistov. Tamošnje domače prebivalstvo je vzelo za resne besede, ki so bile izgovorjene tekom vojne, o samoodločitvi narodov in se je ob enem navdušilo za zglede ruske sovjetske republike. Toda ljudje niso vedeli, da se je Anglija pač tepla za pravice le enih narodov, ki niso bili od nje usužnjeni, da pa ne trpi svobode svojih sužnjev. Puntarsko gibanje v Indiji nima še strogo proletarskega značaja temveč je bolj nacionalistično. Kljub temu vživa naše simpatije, kakor vživa naše simpatije vsako gibanje, ki lahko doseže polom sedanjih kapitalističnih velesil. Mesto svobode in samoodločbe je poslala Anglija v Indijo vojake in kanone. Mesto svobode in kruha, daje Anglija Indijcem svinc in smrt. Zaradi lepšega je poslala tja tudi svojega prestolonaslednika, ki pa je bil sprejet z novimi punti. 25. t. m. se je izvršil proti temu princu atentat, ki ni dosegel zaželjenega uspeha. Dne 15. t. m. so se bili hudi boji med puntarji in vojaki v okrajuCascanasrghat v provinci Asron. Bilo je 15 mrtvih med kojimi štirje policioti in več ranjenih. Indijski puntarji se ravnajo po zgledih Ircev in nočejo odnehati. Pripoveduje se, da imajo boljševiki tudi tam svoje prste vmes.

Kajpada so boljševiki povsod, kjer se bijejo narodi za svobodo in za pravico do življenja.

Tržaška kronika

Delavska mati

V Sovjetski Rusiji je nosečа ženska zaščitena po zakonu. Nosečnost smatra sovjetska vlada za sveto poslanstvo in zato dobi vsaka nosečа ženska v zadnjih mesecih nosnosti potrebno podporo, da lahko živi brez dela. Kadar se bliža porod, dobi ženska zavetišče v bolnišnici, kjer uživa zdravniško postrežbo, dokler je zvršila svoje poslanstvo.

V meščanskih državah pa, kjer je takoimenovana civilizacija dosegla svoj višek, so delavske žene prisiljene delati kot živine tudi v zadnjih mesecih nosnosti in ni nenavaden slučaj, da te žrtve meščanke omike porodijo na cesti med delom, slabše kakor živali.

Ravno tako se je dogodilo prošli petek 27 letni Antonietti Carloni, stanujoči pri Sv. Mariji Magdalemi štev. 37. v Trstu. Čeprav v osmem mesecu, je bila prisiljena delati, da je mogla živeti, ker njen mož z zmanjšano mezdo ni bil v stanu preživljati družinice. V petek zjutraj je Carlonijeva spremljala. Ko je raztegnila perilo na solnce, je tekla v bližnjo trgovino kupit kaj za kosilo. Prišedši na Istrsko cesto blizu gostilne «Sabletta» so ubogo ženo — vsled trdega dela — zgrabile muke predzgodnjega poroda. Sfinjena k tlom je Carlonijeva porodila in vsled trpljenja padla v nezavest, medtem ko je malo bitje padlo na cestno kamenje, oropano fine postrežbe, ki ne manjka otrokom gosposke. Neki mož, ki je šel tam mimo je z grozo opazil porod in medtem ko je tekel telefonirati na zdravniško postajo, so druge žene pomagale pomodnici in novorojenčku, ki je komaj dihal. Malo poznejše pride z zdravniškim vozom zdravnik dr. Cavagna ampak vsi poskusi ohraniti življenje deteta so bili zaman. Novorojenček je umrl vsled udara na glavo, ki ga je zadobil pri padcu na tla. Porodnica in mrtvorojeno dete sta bila prenešena v bolnišnico.

*

Hišnim proletarcem

V Trstu je mnogo hišnih posestnikov, ki bi se hoteli potom primernega zvišanja najemnin vsaj z malo svotico dobička odškodovati za davek, katerega morajo oni plačati za odpravo smeti.

Nekateri hišni posestniki bi hoteli poleg tega navaliti na najemnike davčno doklado 15 odstotkov na hišnii in najemninski davek, namenjeni za vojne invalide in pohabljence.

Prizadeti naj vzamejo na znanje, da taki davki stoje na namenih hišnih posestnikov in raditega najemniki niso jih primorani plačati ne na direkten ne na indirekten način.

Iz dežele

Bovec

Podpisano tajništvo se vsem sodrugom zahvaljuje za njih delovanje v bovškem tednu za Tajni sklad «Dela», kjer jih je večina napravila svojo dolžnost. Nekatere pa opozarjamo, da bi mogli bolje nastopiti in ne samo na sejah govoriti Z lepimi besedami in frazami ne pridemo nikamor, dragi sodrugi! — Nabrala se je lepa svota L. 500. Hvala vsem darovalcem!

Tajništvo Komunistične sekcije.

Bravo bovški sodrugi! Spomnili ste se «Dela» še predno ste slišali klic od zgoraj. Tako se dela! — Imena darovalcev priobčimo prihodnjič. — Ured.

Tolminsko

Mi tovariši iz Tolminskega bi se lahko kaj oglasili, čeprav je še le malo ideala pri nas. Pa vendar je prišlo med naše ljudstvo in v naša srca že precej. Nas ni veliko, pa vseeno smo na nogah, kar moremo. Pri zadnjih volitvah se nismo izkazali, ker se nismo mogli; smo prepozno zvedeli in tudi naši narodni so rekli, da bodo sami volili manjšino.

Naši narodni sovražniki so bili prav veseli, ker nismo mogli v volitve. Napihujejo se bolj ko morejo na vse strani kamor vedo, da bolj v žep leti. Oni se delajo pri nas sladke kakor med, samo da imaju večino. In tudi dušni pastirji, ki so danes na prstih, bi nas radi že danes s pravili v nebesa s svojo Kmečko-delavsko stranko. Kakor je go voril pri nas kaplan Šček, tam imajo naši narodni delavci in kmetje upanje, da se rešijo iz blata. Če bi bilo toliko shodov naše stranke, kakor je shodov Marijinih hčera, potem bi še kaj govorili. — Sedaj pa imamo še nekaj na srcu, kar nas tiši. Mi iz srca prosimo, da bi se tista odškodnina za premičnino enkrat izplačala in da bi šlo vsaj po vrsti ker skrajni čas je že da bi se naša nova vlada spomnila na nas revže da bi dobili kar smo zgubili Za zgubiti je bilo časa eno uro, za dobiti, čakamo danes že četrto leto, pa še vedno ni nič. Seveda ker nismo potrebni; pa da bi nam vsaj tisto izplačali kar smo zgubili; še za tisto je treba glihati, kakor da bi kupil kravo. Kadar smo zgubili se ni nobeden nič glihal. Prosim gospodje uradniki, da bi bili bolj mehkega srca. Prosim, da bi šla bolj živo ta stvar naprej, da ne bomo prosili in čakali.

Mladi komunist.

*

Veselimo se tega glasu iz Tolminske ga, prvega iz tega kraja, neomejene vlade narodnega učitelja in duhovnika. Naprej Tolminci! Popolne odškodnine za vaše porušeno domovje in za vojno trpljenje, vam ne more dati nobena vlada gosposke in njenih uradnikov. Potom politične in strokovne organizacije pa morete priti do proletarske oblasti, ki edina vam da, kar je vašega in vas reši vojnih nadlog. Naprej Tolminci!

Kontovelj-Prosek

Neki Kontveljc mi je pripovedoval da ko je bil pri zadnjih občinskih volitvah s svojim prijateljem, se jima so približali fašisti in zahtevali naj jim pokažeta glasovnice. Ker sta se temu branila, sluteč kaj fašisti nameravajo, je stopil k njima znani kontveljski surovež in jima zagrozil, da ju naznani pri tržaškem magistratu in da bosta izgnana iz službe, ako ne glasujeta za fašiste. To se je vršilo na volišču, v navzočnosti orožnikov, kateri zvesto izvršujejo svojo službo. — Oni, ki jima je tako grozil, je bil ves čas vojne navdušen Avstrijec. Ker je pobil mnogo ubogih italijanskih vojakov, je dobil kakih 5 ali 6 svetinj. Ko je bil na dopustu, se je hvalil da je pobijal Italijane, kakor muhe. Ker imamo v vsaki vasi take izmečke, pazimo nanje in skažimo jim čast, katero zaslužijo. Vedo naj da se njihovim zmagam bliža smrtna ura.

Delavci in kmetje! podpirajmo naš list «Delo» kateri nam odira pot do svobode.

Živeli delavci in kmetje!
Živel komunizem!

Komunist iz Proseka.

Istarski razgovori

Pepo: O, zdravo Tone, kamo to tako nagloma kuliš s tim dudijem?

Tone: Te prosim, pust me ča, zaš se kuha va mojem. Vemuj mi da ritvan par petak tako jed da bil kakor [illegible]

Pepo: No povej povej mi malo ča te j' do mojega tokrat!

Tone: Čekaj malo da zidahnem, pak da ti onput povedem se od kraja.

Pepo: Ala zidahni!

Tone: Benj, darbs zrpčna poslala me j' žicta va Konsum po pol kila cukara, aš gu ali morta di kunjabanda kupit n domma ga ni bilo ni pušča...

Pepo: Ča opet te j' vrag nosel vamo? Ja njim prihoga mirnan da ostala još ovih [illegible] ne pride konsum nam komunistom v roke!

Tone: Ča ne bin šal, tr konzum je naš vrag ga dal, neg oni tadi kem je zručen da ž njim upravljaju misle da smeju delat da jih je voja, ma ča ti njin ta ki [illegible]

Pepo: Čuj poberga, neg fmi mi povedat ča ti se j' to tamo navrnjalo.

Tone: Dobro, pridan ti ja va ta sakramentaž konzum i irpjpnilan se pred [illegible] Nutuju j' bilo dosta judi ki su prišli pred manom i za mojnom, ma to su ti bili najviše pedekami i gospe s kuzinuki. Ajr mene, da di j' bilo videt kako njin se j' on direktur klanjal i kad pedeh skakal okol njih, a ja čekaj tonde, kako na aprovizicija za vreme [illegible], a to se zato aš sam siromah bil gnjib obučen vajalo.

Pepo: Pak ča ga nisi mogel pitat tega pol kila cukara, tr si mogal znat da neče stam h tebe prit?

Tone: Tr sam ga i ti pulti pital, tri ga streli goruče zmdela, ma za korst, kad me ni ni obranil, nego kad je su onu gospodu dešturgal pride ti h mene: «Co hicete vi hospodine?» — Pol kila cukara, sam rekel, ma onpu ni pravo zrekel pride ti jenna gospa; kad ju j' on zagledat pustil je mane, skočil je k njoj, počel se j' pred njuno previjat kot ugor: — Vaš vinčen si kneđiga friau, pite šen, a ja sam tamo dren, kot jedan teviar.

Pepo: A ča mu nisi mogal kacot pod nos slavit, pak pitat ga, da ča su to kooperative operaje ali kooperativé od pešćkan?!

Tone: Mallo, malo j' falilo, ma da ćeš, san načunal kad sam toliko čekal, ču još jedan hip.

Pepo: Blaženo strpljenje, ja se ne bin bit zadržal. Benj, pak ča j' bilo pokle?

Tone: Niš, kad je ta gospa šla ča ostal si in sam va butige. Da ti jih je bilo onput videt! Opkolili su me kako piščenci kvočku pak ala: «Dežidera šinjore», «Izvolite egospodine», «Co hocete hospodine». — Pol kila cukara. — sam zagrmel, da su skoro važiči s kunšervum od pumidori s stallaž portadili.

Pepo: Ma su ti ga onput brzo dali, kad ni bilo nijenegal va butige, ča ne?

Tone: Oštija! Nego dokle mi j' on bjondavli mladič «cukar» davel, pride ti h mane direktur, pak mi govori:

«Njezete hospodine quilhlal krampira krempja je sirašno pucenil?»

Pepo: Kega vraga ti j' do dava, krmi za prasci s pučl, ali ča?

Tone: Ča ja znam, ja sam mu rekel, neka kega drugega za bullina zame a na mana. Zel sam cukar, stavil sam soldi na banak pak san se obrnil da grem ča Skoči ti on za manum, zgrabi me za mane: — Še pjet čenzimzi hospodine! — Nimam jih, sam mu rekel, ču van drugi put prinest, tr kolko puti ste mojoj žene dali manj, kad niste imeli mu[illegible].

Pepo: Bi se vaje vrag zmudil!

Tone: Čekaj no, i ni me pustil vam, nego mi j' zel škatlic z ruk, pak mi j' znel tri deki cukara za onih pet centezimi. Viš mi lo, a onoj gospe, ka [illegible] pred mapun vaje je prišli mallega š njun, da joj nosi [illegible] od tri kila, a ni imella ni beči sobun, pa joj je rekel: ni tiebe ma, kmetige friau, da platite sada, čete ilahko drugi put i još joj skočil vrata odprti.

Pepo: Sinti ga neče, čul sam i videl i ja dosta duga od tega direktura ča delja i kako postupja z našemi ženami i z onemi ki dellaju va konzumu.

Tone: Ma ni to, nego da sam prvi put prišal, da sam kakov funcit, da nisam član, ma sam jedan od prvih ki smo stavili magazin v Opatije. Se pamtiš, kadi smo pred toliko let saki bil dali nekoliko krun pak složili toliko da smo stavili tu butigu, a sad namesto da nam koristi, gledaj j' vatagu v ruki.

Pepo: Benj, benj, surpi se još malo, tr če ta ki član bit skupščina za ti konzumi i komunes va Trste, pak ćemo to malo očistit i a šenjo spravit.

Tone: Ćemo poboga, i to «allgemajne [illegible]»!

*

Tone: Zraaaslo j'mi, jablaaan drevooo pred dvooorom — — — — — — — —

Pepo: Aj, vraže! Tone, ča ti je, da si tako vesel, kantaš kako se šajeti, ča bi to reć pak?

Tone: Ja, moram kantat, znaš da kada je škuro, je čoveka nekako strah, pak onput mora kantat.

Pepo: A kega vraga bi te strah bilo, tr te neće nijedan.

Tone: Sinko moj, neznaš ti kega me j' strah.

Pepo: Povedi mi jedanputa, da ne čekan!

Tone: No tako ću ti i povedet: znaš Pepo, san ti šal pred staren leton...

Pepo: Ča pul kvatro oći?

Tone: Muči, ne prekidaj me kad ti povedan! San šal par dan pred Silvestrovu na općinu pul Matuj onemu našemu štraordinarijotu, da bi mi podpisal jedan promeš ale pašaport. I priden tamo, pak mi j' rekal: non go tenpo, molto lavoro, bižonja fare inventarijo.

Pepo: No! Kamogod greš, sagdere delaju inventar. A ča si mu pak odgovoril nato?

Tone: Ča ćeš, stisnul san ramena, pak san mu rekal: gracije šior štragutario, vraga zgutal va inventare! Poboga, ki me j' to čul on fašista od Franja Josipa z Rukavca i kavalerija z Mihotić.

Pepo: Ki dva vraga su pak to? Pak ča su ti rekli?

Tone: Ta fašista me ćapa za ruku a kavaljer me je rival nutra komesaru i tamo ti me tuže ča san prvo rekal, Ja san se branil i branil, ma to ti j' bilo se prez koristi: štrangutarijo me je miron lajal i zijal kot da je ponemel.

Pepo: A ča si ti mučal?

Tone: Mučal san malo, ma najzad san se i štufal mučat pak san počel i ja blet i tulit kot bik, san oče spulil, pak san rekal: Koša krede lei mi forši Franina o Jurina? Mi že omo poštenko e no kome vi kredite. Forši mi ga že veliković lopović? Mi ga že Tone e bašta, Tone e drugo njente! — a on opet name zija.

Pepo: Moral je i zijat, kad si ga ufendil govoreć tako nemo.

Tone: Ča me briga, ako j' on štraordinarijo, neka ima barenj krijanci z ljudi. Ma pokle san mu pak spomenul još od aprovizacije i onputa od oneh, keh je činil zapret, aš da su pokrali provizaciju. San mu rekal: Koša leji ga krede mi že forši anka per municijon tirat, ke ga vedi tuti stele, e ga fara mlatit.' Kad ti je on to brate čul, zajedin mi je rekal: škuži šijor Tone, dove pašaporto? — i zajedin mi ga j' podpisal i još mi dal ruku i rekal «bon principijo».

Pepo: A ča j' to bilo za ta municijon i provizaciju i te stvari? Ja od tega niš ne znan!

Tone: Ča nebiš znal,, kada su bili one brižne siroti od našeh komunist zaprli, da su njin pokrali provizaciju. Su jih imeli va Matujah pul karabinjeri, ča se nebiš pametil?!

Pepo: Ja, jaa, znan, znan, ale kako j' to bilo?

Tone: Benj, znaš, su ti ih bili zaprli trinajst kako apuštoli, da su oni pokrali provizaciju na Mihotićeh i da su pejali z automobilon nekamo. Su tu palentu ti je zmešal bil ta štraordinarijo, on, direktor od školi va Kastve i tenjente odi karabinjeri. Capalj su onega i onega tr znaš kega, pošteneh, nisu znali niš i onputa udri po njih kot po bakalare a najzad su ih za munidu potezali, da moraju potpisat njihi falsi protokoli. Ale na sude ni tako, leh su morali zvat si svedoki i se, pak su protokoli njihi propali i oni su šli doma.

Pepo: Pak pokle je se doznalo ki j' to pokral?

Tone: Ča ni! Najprvo znamo, da je neki kapitano Bragato sto tisuć pokral, već su va sigurnen, i još ča bude s tega vanka prišlo, to sam vrag ti zna. A tako su se na komunisti hitali i viš, kad san mu to spomenul, vaje nebojse mi je rekal «bon principijo šijor Tone».

Pepo: A ča pak oni drugi?

Tone: Ja, stisnuli su se, aš su i oni š njin va kumpanije: zato skupa večeri delevaju, skupa su i nekakovi kavaljeri, pak su za manun gljedali kot kokoše oparene.

Pepo: Pak zato j' tebe strah?!

Tone: Ja, da me čuju gren, znaju da san komunista pak se onput stisnu po kantuneh, a jas moren i prez njihega pašaporta pasat.

Pepo: Aj, salamenta, i to je dobro zmišljeno.!...

Razne vesti

Raziskovalec južnega tečaja umrl. Ernest Shackleton angleški raziskovalec južnega tečaja, je umrl 5. januarja na parniku «Quest», s katerim je drugič prihvil v antarktične kraje. Srčna napaka je povzročila smrt. Norveški parnik je pripeljal trupelo v Montevideo in «Quest» kapitan Hussey bo upremil norvega raziskovalca domov. Zadnja želja Shackletona je bila, da se raziskovanje nadaljuje. Profesor Gruvič bo vodil ekspedicijo. Shackleton je zapustil London v septembru l. l. in odšel s parnikom «Quest» v daljne kraje južnega tečaja v svrho, da proišče vulovodje in ostine in poišče izgubljeni otok Tuanjski, katerega že nihče videl raziskovalci 90 let. Raziskovanja je imelo trajati tri leta. Shackleton je vzel s seboj laboratorije, aparat brezžičnega brzojava in letalo. — Prvo Shackletonovo potovanje na južni tečaj je bilo leta 1901., in šest let pozneje je dosegel točko, ki se nahaja 97 milj od

Nova ruda. — V Kongu so našli novo rudo, ki ima iste lastnosti kakor radij. Ima barvo dijamanta, samo, da je nekoliko bolj prozorna. Nova ruda ima sposobnost žarenja, samo s to razliko, da zgubi na prostornini.

Prebivalstvo Rusije. — Trgovinski department je prejel informacije, da je bilo ljudsko žrtvje v Evropski Rusiji pravkar končano. Naštetih so 130.707,600 prebivalcev. To pomeni, da je prebivalstvo padlo od leta 1915 za 18 202,400 oseb.

V Franciji je po najnovejši statistiki: 50 ljudij s 500 milijoni, 1000 s 50, 2000 s 15 in 5000 s 6 milijoni frankov bogastva.

Nove komunistične knjige

Na hrvatskem jeziku: BUHARIN-PREOBRAZENSKIJ: Početnica (Abecednik) komunizma, stane: nevezano 5 L. vezano 7 L. — Drugi kongres komunistične internacionale, nevezano 2 L. — Po pošti 60 c. više.

Na slovenskem jeziku: N. LENIN: Jeli dopustno, da delujejo revolucionarji v reakcionarnih profesionalnih zvezah? stane 50 c. — Po pošti 10 c. več.

Te knjige se lahko naročajo pri upravništvu «Dela» in pri Komunistični sekciji v Matuljah. V razprodaji so v Trstu pri «Ufficio publicita» Lavoratoria, via Maiolica št. 10 in v Delavski zbornici via Madonnina št. 15.

Kom. sekcije, Ljudski odri in strokovna društva jih tudi lahko dobijo v razprodaju.

Izdajatelj: Izvrševalni odbor Komunistične stranke Italije.
Odgovorni urednik: Egidio Gennari
Tiskarna: „Il Lavoratore".

Občno konsumno društvo v Idriji
vpisana zadruga z omejeno zavezo

vabi

na redni letni občni zbor, ki se bode vršil v nedelju dne 5. marca 1922 točno ob 9. uri dopoldan v rudniškem gledališču v Idriji.

DNEVNI RED:

1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Računsko poročilo za leto 1921.
3. Poročilo nadzorstva, razdelitev čistega dobička in podelifev odveze načelstvu.
4. Volitev enega člana načelsva, preglednika.
5. Volitev 4. članov nadzorstva in 4. namestnikov.
6. Predlogi, nasveti in pritožbe.

Načelstvo. **Nadzorstvo.**

PROLETARCI! Od vašega zanimanja, napora in požrtvovalnosti v prihodnjem tednu, je odvisno nadaljno življenje „Dela"!

Delavci, kmetje!

Naročujte se na „DELO", razširjajte ga, prispevajte v njegov tajni sklad. Zahtevajte nabiralne pole od upravništva.

„DELO" velja v letu 1922 nastopno:
V **Italiji:** celoletno naprej plačano L. 10·40; poluletno L. 5.20; četrtletno L. 2.60. Posamezne številke L. —·20.

V **inozemstvu:** celoletno naprej plačano L. 18·20; poluletno L. 9·10; 3mesečno L. 4·60.

Naročnino se pošilja vedno naprej. Na samo pismena naročila se ne moremo ozirati. To je v vašem in v interesu vašega lista. Denar pošiljajte po poštni nakaznici.

RAZPRODAJALCI „DELA"! Odračunajte redno upravništvu.

Imena naročnikov, denar in pisma pošiljati na upravništvo **(ne uredništvo!)**

„DELA"
TRST - Via Maiolica 10-12.